

[[Τα με *πλάγια υπογραμμισμένα* είναι γραφτά ή λόγια αυθεντικά. Τα σε εισαγωγικά ειπώθηκαν ή θα μπορούσαν να ειπωθούν «κάπως έτσι»

]]

Ναι, είμαι στεριανός. Τη ναυτική ορολογία δεν την γνωρίζω. Αυτοί μετρούν τους ορόφους από πάνω προς τα κάτω: Κύριο κατάστρωμα. Από κάτω του το 1^ο υπόστρωμα. Κι ακόμα πιο κάτω το 2^ο, ο για μένα

«πρώτος όροφος». Κι ο διάδρομος στο 2^ο

υπόστρωμα βυθισμένος στο σκοτάδι. Κυριακή πρωί, μέρα για βόλτα στον δεμένο στο Φάληρο γέρικο «Αβέρωφ», τον θρύλο που ακόμα ζει. Είχα ξεκόψει από τους άλλους. Ένα φωτάκι στο βάθος με οδηγούσε. Κάπου σκόνταψα. Απόμακρος ο ήχος στην αρχή, συγκεχυμένος θόρυβος έπειτα. Πλησίαζε και δυνάμωνε. Φωνές, τρεχαλητό. Χλαλοή. Ένωσα να χάνω την ισορροπία μου: Το θωρηκτό πήρε κλίση στρίβοντας με φόρα. Σκιές μ' έσπρωχναν δώθε κείθε, να περάσουν. Βιάζονταν του σκοτωμού. Αρπαξα μια, όσο πιο σφιχτά μπορούσα:

«Τι τρέχει;».

Ένωσα τη ματιά να σπινθηροβολεί στο σκοτάδι:

«Ο εχθρός».

Ξέφυγε τρέχοντας. Σκαρφάλωσε σαν αϊλουρος την σχεδόν κάθετη μεταλλική σκάλα. Χάθηκε. Κινήθηκα πίσω της. Ψυχή δεν υπήρχε στο 1^ο υπόστρωμα. Άδειο το διαμέρισμα του ναυάρχου. Μόνο θόρυβος από τις μηχανές έφτανε ως εδώ. Εκκωφαντικός. Πρέπει να δούλευαν στα όριά τους. Το βλέμμα μου έπιασε φευγαλέα το ημερολόγιο στον τοίχο: 1912. Τρεις Δεκεμβρίου. Ασυναίσθητα κοίταξα το ρολόι: 9 και 22'.

Το μπαμ ακούστηκε μακρινό. Αναζήτησα τη σκάλα για το κατάστρωμα. Ανέβηκα με δυσκολία. Ψυχή δεν υπήρχε εδώ να τρέχει. Βρίσκονταν όλοι στις θέσεις που η μοίρα τους είχε τάξει. Το δεύτερο μπαμ με ξεκούφανε. Ώρα 9 και 25' και ο «Αβέρωφ» απαντούσε.

Κάθε ομοβροντία και ζητωκραυγές. Κάθε βολή και «ουρά». Τα δίδυμα κανόνια βρυχιόνταν. Πίσω μας και στη σειρά, βαρούσαν τα αρχαία θωρηκτά «Σπέτσαι», «Υδρα» και «Ψαρά», σε παράταξη, με τον νιο «Αβέρωφ» να ηγείται. Πλέαμε βορειανατολικά, με τα δεξιά πυροβόλα να χτυπούν τ' απέναντι τουρκικά θωρηκτά που ακολουθούσαν βορειοδυτική, παράλληλη με τις μικρασιατικές ακτές, πορεία:

Μπροστά η αρχηγίδα, το αστραφτερό νεότευκτο θωρηκτό «Μπαρμπαρόσα» του πλοιάρχου Ραμιζ. Πίσω του το επίσης αστραφτερό «Τουργκούτ Ρέις», νεότευκτο κι αυτό. Πιο πίσω, το γνωστό και μη εξαιρετέο «Μεσουδιέ», με τέταρτο το «Ασάρ ι Τεφίκ». Βαρούσαν με τ' αριστερά τους κανόνια. Οι δυο στόλοι απείχαν δώδεκα χλμ. ο ένας απ' τον άλλον. Μ' αυτή την πορεία, χρειάζονταν ώρες για να πλευρίσουν.

Πιο δυνατές κι απ' τις ομοβροντίες ακούστηκαν οι ζητωκραυγές. Το «Μεσουδιέ» είχε βγει από τη γραμμή του και πήγαινε στην ουρά της τουρκικής παράταξης. Στη θέση του μπήκε το «Ασάρ ι Τεφίκ». Και, ξαφνικά, νέος αλαλαγμός. Και «ουρά» και «ζήτω». Ήταν 9 και 55' κι εγώ δεν καταλάβαινα τίποτα. Ένας ναύτης ξεπρόβαλε από την μπούκα με πρόσωπο ξαναμμένο, να χαζέψει. Δεν πρέπει να είχε πολεμικά καθήκοντα κι έμοιαζε γεμάτος λαχτάρα για μάχη.

«Σε παρακαλώ», ζητιάνεψα τη γνώση του: «Πες μου. Γιατί φωνάζουν;».

Με κοίταξε απορημένος: «Δεν βλέπεις; Ο τρελός ύψωσε το Ζήτα».

Στον ιστό, η σημαία με ένα «Ζ» κυμάτιζε από τον άνεμο που ο «Αβέρωφ» δημιουργούσε καθώς έπλεε ζιγκ ζαγκ, με ορμή και ταχύτητα μεγάλη. «Δεκαοχτώ κόμβοι!», υπολόγισε ο ναύτης με θαυμασμό. Ναι, αλλά εκείνο το «Ζ», τι σήμαινε;

«Δράση ανεξάρτητη κι εκτός σχεδίου».

Κοίταξα πάνω από την κουπαστή. Τα τρία αρχαία ελληνικά θωρηκτά έστριβαν 180° αριστερά κι έπαιρναν νότια πορεία, βάλλοντας πια με τα αριστερά τους πλαϊνά πυροβόλα. Ο «Αβέρωφ» είχε ξεκόψει κι έπαιρνε ανοιχτή δεξιά στροφή. Μόνος αυτός, ορμούσε ακάθεκτος σαν βοριάς άγριος, ίσια καταπάνω στα τουρκικά. Τ' άλλα τρία δικά μας έγερναν στα μετόπισθεν των εχθρικών που πια κινδύνευαν να βρεθούν στη μέση.

Σκαρφάλωσα στην πρώτη γέφυρα, δυσκολεύτηκα ν' ανέβω στην δεύτερη. Οι σφαίρες δεν με άγγιζαν. Ο κελευστής όμως που χειριζόταν το εξωτερικό πηδάλιο, έγειρε στο πλάι. Τ' άρπαξε άλλος. «Χτυπήθηκε ο Καζιντζάρης». Τον κατέβασαν. Σταθερό κι αποφασιστικό το βλέμμα του Παύλου Κουντουριώτη. Ο κυβερνήτης αντιπλοίαρχος Σοφοκλής Δούσμανης ενημέρωσε:

«Απόστασις 2.850».

«Ίδια πορεία», απάντησε κοφτά ο υποναύαρχος.

Απέναντι, το «Μπαρμπαρόσα» έμοιαζε να βρίσκεται στην άκρη της πλώρης μας. Μ' αυτή τη ρότα, σε λίγο θα πέφταμε πάνω του. Όχι. Δεν θα πέφταμε. Παλαβωμένο το «Μπαρμπαρόσα» έστριψε δεξιά. Σαν από σύνθημα, και τα υπόλοιπα τουρκικά ξεκίνησαν να στρίβουν δεξιά. Παλαβά, δίχως ειρμό. Νέες ζητωκραυγές οι δικοί μας. Και μια πετυχημένη τουρκική βολή που τράνταξε τον αριστερό πρυμναίο πύργο του «Αβέρωφ». Συνέχισε την πορεία του. Δεν καταλάβαινε τίποτα.

«Μας δείχνουν την πλάτη τους», ούρλιαξε περιχαρής ο ναύτης. Αστείο θέαμα: Μακριά μας, τα ελληνικά αγκομαχούσαν να προφτάσουν. Μόνος του ο «Αβέρωφ», σαν κυνηγόσκυλο πίσω από κοπάδι λαγούς τρελαμένους, έπλεε με όση ταχύτητα του επέτρεπαν τα 19.000 άλογα των μηχανών του, ορμώντας να φτάσει τον τουρκικό στόλο όλο που έφευγε τρομαγμένος να χωθεί κάτω από την προστασία των παράκτιων πυροβόλων. Χώθηκαν στα Δαρδανέλια.

«Απόστασις 2.500. Από τα παράκτια, 3.000», ανέφερε σκυθρωπός ο Δούσμανης.

Ο Κουντουριώτης τον χτύπησε γελώντας στην πλάτη.

Ωρα 10 και 25'.

«Παύσατε πυρ».

Η ναυμαχία είχε κρατήσει μια ώρα και τρία λεπτά. Κόκκινη σημαία της νίκης κυμάτιζε τώρα στο κατάρτι. Αξιοματικοί και ναύτες πανηγύριζαν. Ο υποναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης δεχόταν συγχαρητήρια για την αποκοτιά του, μόνος εναντίον όλων. Αμίλητος ο Δούσμανης. Τα παράκτια πυροβόλα έριχναν στον βρόντο και μόνο στον πίσω αριστερό πύργο μετρούσαν ζημιές:

Τρεις τραυματίες. Ο ανθυποπλοίαρχος Γκούρας Μαμούρης βαριά, οι δυο ναύτες ελαφρά. Ο «Αβέρωφ» μετρούσε απώλειες τον νεκρό κελευστή ηθδαλιουχίας και τους τρεις τραυματίες του πύργου. Ο ανθυποπλοίαρχος έμελλε να υποκύψει αργότερα στα τραύματά του. Ακόμα δυο τραυματίες στο «Σπέτσαι» συμπλήρωναν τις ελληνικές απώλειες. Ελάχιστες οι ζημιές, μπορούσαν να διορθωθούν «εν πλω».

Στην απέναντι πλευρά, λίγοι νεκροί και τραυματίες στη αρχηγίδα «Μπαρμπαρόσα» που το έσκασε νωρίς με ζημιές στους λέβητες και πυρκαγιά στις καρβουναποθήκες. Στο «Τουργκούτ Ρέις», 92 νεκροί και τραυματίες.

Την ώρα που ο Παύλος Κουντουριώτης τηλεγραφούσε τη νίκη του στην Αθήνα, ο αρχηγός του τουρκικού στόλου πλοίαρχος Ραμίζ ζητούσε να μετακληθούν επειγόντως οι Γερμανοί τεχνίτες για τις απαραίτητες επιδιορθώσεις. Ο Ραμίζ έμελλε να περάσει από ναυτοδικείο και ν' αποστρατευτεί.

Κατέβηκα από τη γέφυρα. Κανένας δεν μου έδινε σημασία. «Πρυμναίο πυροβόλο εννέα

ιντσών», διάβαζε φωναχτά τον «οδηγό επισκέπτη» ο ευτυχής μπαμπάς, ν' ακούει ο γιος του να μαθαίνει. Ναι. Το κυριακάτικο πρωινό ήταν υπέροχο αλλά η ώρα είχε προχωρήσει. Το μεγάφωνο καλούσε τους επισκέπτες να κατέβουν κι ο ναύτης έλεγχε τους χώρους. Γύρισα στο 1^ο υπόστρωμα. Η είσοδος στο διαμέρισμα του ναυάρχου ήταν ορθάνοιχτη. Κρύφτηκα στο λουτρό. Βγήκα, όταν ένιωσα ασφαλής και μόνος. Η μεγάλη στολή του ναυάρχου έλειπε από την προθήκη του υπνοδωματίου. Πέρασα στον διάδρομο και ίσα που πρόλαβα να τραβηχτώ. Ένας νεαρός άντρας κινιόταν βιαστικός κρατώντας μια πιατέλα φαγητά. Ζωηρές ομιλίες ακούγονταν από την τραπεζαρία του ναυάρχου. Πλησίασα. Απορροφημένος ν' ακούσω, δεν πρόσεξα τον νεαρό που ξαναπέρασε από μπροστά μου. Μόλις συνειδητοποιούσα ότι ήμουν αθέατος. Μπήκα στην τραπεζαρία.

Όρθιος στη άκρη του τραπεζιού, φορώντας τη μεγάλη στολή του, ο υποναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης ζούσε τον θρίαμβό του. Απέναντί του ο κυβερνήτης αντιπλοίαρχος Σοφοκλής Δούσμανης, όρθιος κι αυτός, θαρρούσα μ' ανάμικτα συναισθήματα. Όρθιοι και χαμογελαστοί ανάμεσά τους, στις μεγάλες πλευρές του τραπεζιού, ο μοίραρχος πλοίαρχος Π. Γκίνης κι ο αντιπλοίαρχος Α. Βουρέκας από το θωρηκτό «Σπέτσαι», ο έφεδρος αντιπλοίαρχος Π. Κοντόσταυλος του θωρηκτού «Υδρα», ο πλοίαρχος Ανδρέας Μιαούλης του θωρηκτού «Ψαρά» κι ο αντιπλοίαρχος Π. Παπαχρήστος, διοικητής της μοίρας των ανιχνευτικών «Λέων», «Πάνθηρ», «Αετός» και «Ιέραξ». Ασημένια πιάτα και μαχαιροπήρουνα στο τραπέζι, κρυστάλλινα ποτήρια μισογεμάτα κρασί στα χέρια κι ο Παπαχρήστος απόσωνε την πρόποση στον Κουντουριώτη:

«Η ναυμαχία της Έλλης θα μείνει στην ιστορία ως προσωπική σας επιτυχία, ναύαρχε. Ζήτω η Ελλάς».

«Ζήτω», απάντησαν όλοι, ήπιαν και κάθισαν.

«Σας θαύμασα, αν μου επιτρέπετε», είπε ο Μιαούλης: «Έτσι που χιμούσατε μόνος εναντίον ολόκληρου του εχθρικού στόλου».

«Δεν ήμουν μόνος», απάντησε ο Κουντουριώτης: *«Είδα εκείνη την ώρα σαν όραμα επάνω στους δύο κάβους των στενών, τον πάππο μου και τον Ανδρέα Μιαούλη (τον δικό σου πάππο) να μου κάνουν νόημα και να με καλούν»*.

Ο Δούσμανης είχε χωθεί στο πιάτο του. Ο Κουντουριώτης τον είδε:

«Δεν εγκρίνεις, πλοίαρχε».

«Δεν κρίνω τους ανωτέρους μου, ναύαρχε».

Ξεκίνησε διάλογος με τον υποναύαρχο να προσπαθεί να πείσει τον κυβερνήτη να μιλήσει ελεύθερα. Ήθελε την κριτική του κι, όποια κι αν ήταν, δεν θα χαλούσε τις μεταξύ τους άριστες σχέσεις. Ασυναίσθητα, έβγαλα από την τσέπη μου το κιτρινισμένο απόκομμα εφημερίδας:

«Η ριψοκίνδυνος εφόρμησις του “Αβέρωφ”, πλησιάσαντος εγγύτατα τα φρούρια της εισόδου του στενού της Έλλης και τον εχθρικόν στόλον εν μέσω καταιγίζοντος πυρός, επέφερε την διάσπασιν και την εν συγχύσει υποχώρησιν των τουρκικών πλοίων, άτινα με ικανάς ζημίας επανέπλευσαν δρομαίως εις τα Δαρδανέλια ».

Ο Δούσμανης είχε πεισθεί ν' ανοίξει το στόμα του:

«Με όλο τον σεβασμό, ναύαρχε. Αν κατά την προσέγγισιν αυτήν ο “Αβέρωφ” εβυθίζετο ή εβλάπτετο καιρίως, ο τουρκικός στόλος θα καθίστατο κύριος των ελληνικών θαλασσών και ο υπ' αυτού αποκλεισμός του Πειραιώς θα ήτο αναπόφευκτος. Επιπροσθέτως , επιτρέψτε μου να θυμίσω ότι χάρις εις τον “Αβέρωφ” και εις την εξ αυτού ελληνικήν ισχύ εις το Αιγαίο, μας εδέχθησαν οι βαλκανικοί εταίροι εις την συμμαχίαν. Εάν τον εχάναμε, τι έμελλε να γίνει ;».

«Ο τολμών νικά, έλεγαν οι αρχαίοι», προσπάθησε κάποιος να σπάσει τον πάγο.

«Μα αυτοί δεν ξέρουν σημάδι», διαμαρτυρήθηκε ο Μιαούλης.

«Το γνωρίζω», απολογήθηκε ο Δούσμανης: «Κάποια τυχαία βολή όμως, όπως αυτή που βρήκε τον πρυμναίο πύργο...».

«Η τύχη βοηθά τους τολμηρούς», γέλασε ο Κουντουριώτης: «Πάντως, έχεις δίκιο. *Παρά την αναμφισβήτητη ικανότητα των παρόντων και τον εγνωσμένο ηρωισμό των πληρωμάτων μας, χωρίς τον “Αβέρωφ” η κατάσταση θα ήταν εντελώς διαφορετική*».

«Όμως, ήταν ωραίο θέαμα να βλέπεις τον “Αβέρωφ” να τους έχει πάρει στο κατόπι. Πολύ γέλασα», έκλεισε την κριτική ο αντιπλοίαρχος Παπαχρήστος: «Καλά σας λένε παλαβό, με όλο τον σεβασμό».

Όχι και παλαβός ο Κουντουριώτης. Θεοπάλαβος, ναι:

Στα 31 του, ήταν αρχικυβερνήτης των δύο κανονιοφόρων που πέρασαν σαν σίφουνες τα στενά της Πρέβεζας βομβαρδίζοντας τις εχθρικές κανονιοστοιχίες της ακτής και προκαλώντας τρομερές ζημιές σε δυο τουρκικά πολεμικά. Και στα 42 του, στον άτυχο πόλεμο του 1897, είπε «όχι» βροντερό, όταν κλήθηκε από τους Ευρωπαίους ναυάρχους να εγκαταλείψει με την ατμοκίνητη φρεγάδα του τα Χανιά. Τον απείλησαν ότι θα τον βυθίσουν κι απάντησε πως θα 'παιρνε στο βυθό και μερικά από τα πλοία των μεγάλων δυνάμεων, αν το επιχειρούσαν. Δεν τόλμησαν. Στα 57 του, στις 24 Οκτωβρίου του 1912, σαράντα ημέρες πριν από τη ναυμαχία της Έλλης, ως αρχηγός του στόλου του Αιγαίου, τηλεγραφούσε στον υπουργό Ναυτικών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, από τη ναυαρχίδα του, τον “Αβέρωφ”:

«Κατελάβομεν την Τένεδον και αναμένομεν τον στόλον υμών. Εάν έχετε ανάγκην καυσίμων, ευχαρίστως να σας παραχωρήσωμεν ».

Ο Δούσμανης όμως είχε απόλυτο δίκιο. Έλληνες και ξένοι ειδικοί θαύμασαν την αποκοτιά του Κουντουριώτη αλλά και την κατέκριναν. Ο «Αβέρωφ» έπρεπε να διαφυλαχθεί ως κόρη οφθαλμού. Αυτόν επικαλέστηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος και πέτυχε την ένταξη της

Ελλάδας στη βαλκανική συμμαχία. Και η απόκτησή του είχε προκαλέσει ολόκληρο διπλωματικό ζήτημα.

Η ιταλική κυβέρνηση είχε παραγγείλει τρία νέου τύπου θωρηκτά στα ναυπηγεία Cantieri Orlando του Livorno. Ονόμασε «Πίζα» και «Σαν Τζόρτζιο» τα δυο πρώτα και τα ενέταξε στον στόλο της. Όσο όμως διαρκούσε η ναυπήγηση του τρίτου, οι Ιταλοί διαπίστωσαν ότι δεν το χρειαζόνταν. Τους αρκούσαν τα άλλα δύο. Η ιταλική κυβέρνηση ζήτησε από την ναυπηγική εταιρεία να το βγάλει στο σφυρί.

Ενδιαφέρθηκαν οι Τούρκοι. Τον καιρό που παζάρευαν την αγορά του, στην Αθήνα ξέσπασε η επανάσταση του Γουδή. Ήταν το 1909. Η επανάσταση επικράτησε «αυθημερόν» στις 14 Αυγούστου. Η μόλις ενός μηνός κυβέρνηση Ράλλη παραιτήθηκε. Στις 16 Αυγούστου, ορκίστηκε η νέα υπό τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη: Υπουργός Στρατιωτικών ο συνταγματάρχης Λ. Λαπαθιώτης, υπουργός Ναυτικών ο πλοίαρχος Ι. Δαμιανός. Στις 19, έμπαιναν «τη αιτήσεί τους» σε διαθεσιμότητα ο διάδοχος Κωνσταντίνος κι ο πρίγκιπας Νικόλαος. Με το ίδιο διάταγμα, στέλνονταν στη Γερμανία για «τριετή εκπαιδευτική άδεια» ο διάδοχος Κωνσταντίνος και οι πρίγκιπες Ανδρέας και Χριστόφορος. Στις 24, ο Κωνσταντίνος αναχωρούσε για την Ευρώπη.

Στην Ιταλία, οι Τούρκοι παζάρευαν ακόμα. Ο γενικός διευθυντής των ιταλικών ναυπηγείων είχε έμπνευση. Ήρθε ο ίδιος στην Ελλάδα και ζήτησε να δει τους αρμόδιους υπουργούς. Ο Λαπαθιώτης τον παρέπεμψε στον Δαμιανό που «ήξερε από πλοία». Ξετρελάθηκε αυτός. Οι Ιταλοί ζητούσαν το ισόποσο των 70.435 ευρώ. Ο Έλληνας υπουργός Ναυτικών ζήτησε πίστωση χρόνου.

Ο ελληνικός στόλος ήταν στα όρια της απόσυρσης. Τα Βαλκάνια έβραζαν. Ο Δαμιανός έκανε σκοπό της ζωής του ν' αποκτήσει η Ελλάδα αυτό το πλοίο, πραγματικό κόσμημα της εποχής του. Λεφτά όμως δεν υπήρχαν. Ανακαλύφθηκε η διαθήκη του μεγάλου εθνικού ευεργέτη Γεώργιου Αβέρωφ. Υπήρχαν 23.480 ευρώ στη διάθεση της κυβέρνησης *«δια την ναυπήγησιν ελληνικού πολεμικού πλοίου, το οποίον να χρησιμεύει και ως σχολή των δοκίμων και το οποίον να φέρει το όνομα* » του διαθέτοντος. Η μαγιά είχε βρεθεί. Χρειαζόνταν ακόμα δυο φορές τόσα, αλλά, στις 30 Οκτωβρίου του 1909, μόλις δυόμισι μήνες μετά την επανάσταση, ο υπουργός Ναυτικών, πλοίαρχος Ιωάννης Δαμιανός, έβαζε περιχαρής την υπογραφή του στα συμβόλαια.

Οι Νεότουρκοι που τότε βρίσκονταν στα πράγματα στην Τουρκία, σκύλιασαν. Αγόρασαν από

τη Γερμανία δυο αδελφά θωρηκτά. Στα 1910, τα είχαν: Ήταν το «Μπαρμπαρόσα» και το «Τουργκούτ Ρέις». Αποκτούσαν έτσι την υπεροπλία στο Αιγαίο. Η Ελλάδα με δυσκολία μάζεψε το υπόλοιπο του ποσού για την αγορά του δικού της θωρηκτού. Το ισόποσο ενός ευρώ είχε τότε πολλαπλάσια από τη σημερινή αγοραστική αξία. Ούτε σκέψη για δεύτερο.

Το «Γεώργιος Αβέρωφ» κατελκύστηκε στις 12 Μαρτίου του 1910. Ήδη, από τον Ιανουάριο, η διακυβέρνηση της χώρας είχε περάσει σε πολιτικά χέρια. Ήταν η κυβέρνηση Δραγούμη, που τη διαδέχτηκαν (εκλογές Αυγούστου και Νοεμβρίου του 1910) οι Φιλελεύθεροι του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο πλοίαρχος Ιωάννης Δαμιανός βρέθηκε κυβερνήτης του Θ/Κ «Αβέρωφ», για την απόκτηση του οποίου τόσο πολύ είχε κοπιάσει. Το καλοκαίρι του 1911, το καμάρι του ελληνικού στόλου εκπροσώπησε την Ελλάδα στη στέψη του βασιλιά Γεωργίου Ε' της Αγγλίας. Εκεί πήγε να το παραλάβει ο πλοίαρχος Παύλος Κουντουριώτης.

Ο «Αβέρωφ» επέστρεψε στην Ελλάδα το φθινόπωρο του 1911. Τον ίδιο καιρό, στην Αθήνα, τη Σόφια και το Βελιγράδι παιζόταν κρυφό δράμα. Ο Βενιζέλος ειδοποιούσε τον Βούλγαρο ομόλογό του ότι η Ελλάδα θα στεκόταν στο πλευρό της Βουλγαρίας, αν τα πράγματα οδηγούσαν σε σύγκρουση με την Τουρκία. Εκείνος απάντησε με φιλοφρονήσεις και αόριστες υποσχέσεις. Στις 11 Οκτωβρίου, Βούλγαροι και Σέρβοι τα βρήκαν. Η μεταξύ τους συνθήκη υπογράφηκε τον Φεβρουάριο του 1912.

Ο Βενιζέλος περισσότερο διαισθανόταν παρά γνώριζε τη στρατιωτική προσέγγιση Σερβίας και Βουλγαρίας. Τον Απρίλιο, οι Βούλγαροι ζητούσαν από την Ελλάδα να παραιτηθεί από τη Μακεδονία, αν ήθελε να μπει στο παιχνίδι. Ο Βενιζέλος απάντησε, να πάρει κάθε κράτος ό,τι κερδίσει στα πεδία των μαχών! Και θύμισε ότι, χωρίς την Ελλάδα, το ναυτικό της και, κυρίως, τον «Αβέρωφ», οι Τούρκοι θα μπορούσαν να ενισχύουν τα μέτωπα, μεταφέροντας στρατό από τη θάλασσα. Οι Βούλγαροι πείσθηκαν. Μάιο του 1912, έπεφταν οι υπογραφές στην ελληνοβουλγαρική συνθήκη που αυτόματα γινόταν και ελληνοσερβική.

Η Τουρκία κήρυξε τον πόλεμο στη Σερβία και τη Βουλγαρία, στις 4 Οκτωβρίου του 1912. Την Ελλάδα την άφησε απέξω, ελπίζοντας στην ελεύθερη ναυσιπλοΐα στο Αιγαίο. Η απάντηση ήρθε την επομένη, 5 Οκτωβρίου του 1912. Η Ελλάδα κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία. Την ίδια μέρα, ο Παύλος Κουντουριώτης προαγόταν σε υποναύαρχο. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος του έστειλε μήνυμα:

«Μετανιώ διότι εις τοιαύτην στιγμήν το στάδιόν μου με έφερε να είμαι ο Αρχηγός της Πολιτείας, αντί να είμαι εις εξ υμών ο,τιδήποτε, είτε αξιωματικός είτε υπαξιωματικός είτε

ναύτης απλούς ακόμη ».

Ο «Αβέρωφ» απέπλευσε την ίδια μέρα, ναυαρχίδα του ελληνικού στόλου. Την επομένη, τα ελληνικά πλοία βρέθηκαν έξω από τη Λήμνο. Στις 8, έγινε απόβαση. Στις 9, η Λήμνος ήταν ελληνική. Ως τις 18, είχαν ελευθερωθεί σχεδόν δίχως μάχες Θάσος, Αϊ Στράτης και Ίμβρος. Στις 19, απελευθερώθηκε η Σαμοθράκη, στις 21 τα Ψαρά, στις 24 η Τένεδος και, στις 4 Νοεμβρίου, η Ικαρία. Στο ίδιο διάστημα, η Σάμος επαναστάτησε χωρίς βοήθεια, ενώ η Κρήτη είχε ήδη ενωθεί με την Ελλάδα. Ο «Αβέρωφ» είχε μετατρέψει το Αιγαίο σε δική του θάλασσα. Ο τουρκικός στόλος δεν τολμούσε να ξεμυτίσει. Τα τουρκικά στρατεύματα συνωστίζονταν στις μικρασιατικές παραλίες κι άδικα περίμεναν να περάσουν στην Ήπειρο και τη Μακεδονία όπου η Οθωμανική αυτοκρατορία έχανε τον ένα τόπο μετά τον άλλο. Την 1^η Δεκεμβρίου, έπεσε και η Χίος. Οι Τούρκοι μάζεψαν όλο τους το θάρρος κι αποτόλμησαν να βγουν. Μετάνιωσαν γι' αυτό στις 3 Δεκεμβρίου, στα στενά της Έλλης. Χρειάστηκαν ένα μήνα για να προσπαθήσουν πάλι. Στις 20 Δεκεμβρίου, έπεσε και η Μυτιλήνη, τελευταίο νησί που πάρθηκε από τους Έλληνες στα Αιγαίο (τα Δωδεκάνησα, τα είχαν οι Ιταλοί).

Στοιβαγμένος στο 2^ο υπόστρωμα, ο Νικόλαος Μαρξένης, έγραφε στο ημερολόγιό του:

«4 Ιανουαρίου 1913: Ταλαιπωρημένοι, πληγωμένοι, πεινασμένοι και με το ηθικό πεσμένο, τελειώναμε με τον Γιώργο την βάρδια στο πυροβόλο. Ήθελα τόσο πολύ να κάνω ένα τσιγάρο αλλά οι εντολές ήταν σαφείς: Πλήρης επαγρύπνηση. Είχαμε πάνω από πέντε νύχτες να δούμε εχθρό κι αυτό μόνο καλό ήταν. Μερόνυχτα πέρασαν μέχρι να διορθώσουμε τις ζημιές στα στεγανά, κάτω από το μηχανοστάσιο. Δεύτερος μηχανικός και τώρα βοηθός πυροβολητή. “Μέρες είναι, θα γυρίσω”, έλεγε πάντα ο Γιώργος. Είχε δίκιο, φαντάζομαι ».

Εν πομπή και παρατάξει βγήκε ο τουρκικός στόλος στο Αιγαίο, στις 5 Ιανουαρίου του 1913: Μπροστά, πήγαινε καμαρωτό το «Χαϊρεντίν Μπαρμπαρόσα» με δυο σημαίες να κυματίζουν περήφανα ψηλά: Της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και του ανίκητου «τρόμου των χριστιανών» Αλγερινού πειρατή, το όνομα του οποίου έφερε το αστραφτερό θωρηκτό. Πίσω του, θωρηκτά, καταδρομικά, αντιτορπιλικά. Η ελληνική υποδοχή οργανώθηκε στ' ανοιχτά της Λήμνου. Ο Κουντουριώτης έστειλε σήμα στα πληρώματα των ελληνικών:

«Ο ναύαρχος εύχεται καλήν ημέραν εις τα γενναία επιτελεία και πληρώματα».

Οι ζητωκραυγές ακούστηκαν ως την Ασία. Το «Μεσουδιέ» βγήκε πρώτο εκτός μάχης με τους άνδρες του να προσπαθούν να σβήσουν την φωτιά και να μαζέψουν τους νεκρούς τους. Το «Μετζιτιέ» ήταν το δεύτερο που έκανε στροφή να φύγει. Η έκρηξη στο «Μπαρμπαρόσα» έγινε σύνθημα φυγής. Κι επειδή ο πειρατής του 17^{ου} αιώνα ποτέ δεν το είχε σκάσει από ναυμαχία, κάποιος θεώρησε πρόπον να υποστεί την δοξασμένη σημαία του. Το «Τουργκούτ Ρέις» έμεινε τελευταίο. Αποφάσισε κι αυτό να φύγει, όταν είδε τον «Αβέρωφ» να πλέει ίσα καταπάνω του.

Και πάλι η ελληνική ναυαρχίδα χύθηκε πίσω από τα εχθρικά πλοία κυνηγώντας, μόνη αυτή, ολόκληρο τον τουρκικό στόλο. Ο «Αβέρωφ» έμοιαζε να χορεύει πάνω στα κύματα: Μια έδειχνε τη δεξιά του πλευρά, μια την αριστερή. Μια βαρούσαν τα δίδυμα της αριστερής πλευράς, μια χτυπούσαν εκείνα της δεξιάς.

Από την έναρξη της ναυμαχίας ως τη στιγμή που και το τελευταίο τουρκικό πλοίο χώθηκε στα Δαρδανέλια είχαν περάσει ακριβώς τρεις ώρες. Το επινίκιο φαγοπότι έγινε τη νύχτα:

«Ικανοποιημένος, πλοίαρχε;», γέλασε ο Κουντουριώτης.

«Απολύτως, ναύαρχε», απάντησε κοκκινίζοντας ο Δούσμανης: «Απόστασις 6.000 μ. σαφώς και είναι αποδεκτή. Κι αυτοί δεν νομίζω ότι θα αποτολμήσουν να ξαναφανούν».

«Λιγότερο από δυο λεπτά, από βολή σε βολή, το κάθε πυροβόλο σήμερα», σημείωσε με θαυμασμό ο Παπαχρήστος.

«Σήμερα, δεν μπλόκαραν τα πυροβόλα, όπως έγινε στην προηγούμενη ναυμαχία», εξήγησε ο Δούσμανης: «Γι' αυτό πηγαίναμε, μια με την αριστερή, μια με τη δεξιά: Για να μην υπερθερμανθούν και κολλήσουν».

«Οκτακόσιες βολές εμείς, οκτακόσιες κι αυτοί. Δυο τραυματίες εμείς, χωρίς ζημιές. Εκείνοι;».

Άργησε αλλά μαθεύτηκε:

«Μπαρμπαρόσα»: 67 νεκροί, πάνω από εκατό τραυματίες, εκτός μάχης το πλοίο.

«Τουργκούτ Ρέις»: 47 νεκροί και τραυματίες, εκτός μάχης το πλοίο.

«Μεσουδιέ»: 68 νεκροί και τραυματίες, αχρηστευμένο το κεντρικό πυροβολείο.

Πρωί συμπλήρωνε το ημερολόγιό του στο 2^ο υπόστρωμα ο Μαρξένης:

«6 Ιανουαρίου 1913: Χθες, είδαμε την εχθρική ναυαρχίδα. Χτυπήσαμε αλύπητα και με λύσσα. Εμείς δεν είχαμε ούτε καλές στολές ούτε γεμάτα στομάχια μα ανάθεμα, αν κατάλαβαν για πότε βούλιαζαν. Είχαμε δυο τραυματίες τουφεκιοφόρους, τον ένα τον ήξερα από τον ναύσταθμο. Γερά παιδιά. Χάρηκα που το χτύπησα κι εγώ. Του 'ριχνα στον αέρα μα μετά τα κατάφερα.

Μαζέψαμε όσους μπορέσαμε και τους κλείσαμε στο φουριόνι (στο δωμάτιο – φυλακή, στο αμπάρι) . Κι από σήμερα, πλέει πίσω μας το τορπιλοβόλο “Θύελλα”. Λέγεται ότι θα γυρίσουμε σύντομα στην πατρίδα. Μου 'χουν λείψει η Μελπομένη και η φατριά μου
».

Πρωί ενημέρωνε το επιτελείο του ο Τούρκος αρχηγός του στόλου:

«Πρέπει να είχαν Άγγλους εκπαιδευτές πυροβολητές οι Έλληνες. Αυτή τη φορά, τα πυρά τους ήταν κατατρεγμένα. Εμείς τα περιμέναμε όπως στα Δαρδανέλια αλλ' αυτοί χτυπούσαν με τρομερή ταχύτητα ».

Πρωί, ο υπουργός Στρατιωτικών και Ναυτικών της αυτοκρατορίας, Ναζίμ, ενημέρωνε τον Μεγάλο Βεζίρη στο έκτακτο υπουργικό συμβούλιο:

«Ο Στόλος ενήργησε παν το δυνατόν και ουδέν πλέον δύναται να αναμένει η πατρίς από θαλάσσης ».

Δυο μέρες αργότερα, ο Μαρξένης στο 2^ο υπόστρωμα του «Αβέρωφ» συμπλήρωνε βιαστικά:

*«8 Ιανουαρίου 1913: Φτάνουμε στον όρμο της Ελευσίνας για ανεφοδιασμό και επισκευή ζημιών. Σαν μπαίναμε, ο σημαιοφόρος ύψωσε κόκκινη σημαία (της νίκης).
Οι
κάνες ανασηκώθηκαν και με σημαιοστολισμό μάχης στα κατάρτια, μπήκαμε θριαμβευτές. Ακόμα δεν ξεχνώ το χαμόγελο του Γιώργου, κι ο ίδιος να μου λέει: "Έτσι είμαστε εμείς, δύσκολη φάρα. Νικητές. Α ρε Λεωνίδα. Θα τους διώξουμε" ».*

Τους έδωξαν. Τους Τούρκους στον Α' Βαλκανικό πόλεμο. Τους Βούλγαρους από τα μακεδονικά και θρακικά παράλια στον Β'. Στις 10 Ιανουαρίου του 1913, νέο πραξικόπημα των Νεότουρκων ανέτρεψε την «ηττοπαθή» τουρκική στρατιωτική ηγεσία. Δυο ημέρες αργότερα, ο νέος «μη ηττοπαθής» Τούρκος επιτελής δήλωνε (ανταπόκριση της «Εφημερίδος» της Αθήνας από την Κωνσταντινούπολη, 13 Ιανουαρίου 1913):

«Ο "Αβέρωφ" απέδειξε ότι οι πόλεμοι δεν κερδίζονται από τα όπλα αλλά από αυτούς που τα χειρίζονται. Γνωρίζω ότι είχομεν συγκεντρώσει όλο μας το πυρ κατά του "Αβέρωφ". Το αποτέλεσμα της ναυμαχίας της Λήμνου απέδειξε την μεγάλη ναυτική αλήθεια ότι η ποιότης του εμπύχου υλικού είναι η κυριαρχούσα. Τρία (αξιόμαχα) σκάφη ημείς εναντίον του "Αβέρωφ". Ένας εκείνος εναντίον ημών. Ιδού το αποτέλεσμα ».

Όμως, παρά την αντικατάσταση των «ηττοπαθών» από τους «μη ηττοπαθείς», τουρκικός στόλος σε καιρό πολέμου ποτέ δεν ξαναβγήκε στο Αιγαίο. Ούτε στους Βαλκανικούς ούτε στον Α' Παγκόσμιο πόλεμο καθώς ο «Αβέρωφ» καιροφυλακτούσε.

Ο Παύλος Κουντουριώτης προήχθη σε αντιναύαρχο στα τέλη του 1913. Έγινε υπουργός Ναυτικών αρχικά, ακολούθησε τον Βενιζέλο υπαρχηγός του στην κυβέρνηση της Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη, έγινε αντιβασιλιάς στα 1923, πρόεδρος της Δημοκρατίας στα 1924. Πέθανε δοξασμένος στα ογδόντα του το 1935.

Ο «Αβέρωφ» δεν άλλαξε ρόλο. Συνέχισε ναυαρχίδα του ελληνικού στόλου. Στα 1921, περιπολούσε στον Εύξεινο Πόντο με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Ήταν τότε που παιζόταν η τύχη του υπολοίπου της, μαζί με την Αυστρία και τη Γερμανία, νικημένης Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Στα 1922, έπλεε νύχτα μέρα μεταφέροντας πρόσφυγες και στρατιώτες από τα μικρασιατικά παράλια στα νησιά. Στα 1925 – 1927, πήγε για «σέρβις». Νέοι λέβητες, επισκευή μηχανών, εγκατάσταση σύγχρονου συστήματος διεύθυνσης βολής...

Από το 1928 ως το 1940, τίμησε το μέρος της διαθήκης του δωρητή που τον ήθελε πλοίο εκπαίδευσης. Κι έπαιξε τον ρόλο του «πλοίου στόχου» για την εκπαίδευση των ανδρών στα αντιτορπιλικά και τα υποβρύχια. Στα 1940, ξαναθυμήθηκε το ένδοξο παρελθόν του: Έγινε πάλι η ναυαρχίδα.

Στις 28 Οκτωβρίου, ο αντιναύαρχος Επαμεινώνδας Καββαδίας ειδοποιήθηκε από τους πρώτους. Ξημέρωνε, όταν ανέβαινε στον «Αβέρωφ», όπου ήδη κυμάτιζε το σήμα του ως αρχηγός στόλου. Βρήκε να τον περιμένει το τηλεγράφημα που πληροφορούσε τον στόλο για την κήρυξη του πολέμου. Το ανακοίνωσε στο πλήρωμα. Ένα ουρανόμηκες «ζήτω» από το κατάστρωμα της παλαιάς ναυαρχίδας του Παύλου Κουντουριώτη, υποδέχτηκε την ανακοίνωση. Τον Απρίλιο του 1941, ο «Αβέρωφ» βρισκόταν εγκατεστημένος στον όρμο, ακοίμητος φρουρός με τα πυροβόλα του, προσφέροντας αντιαεροπορική προστασία στον ναύσταθμο και στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας.

Οι Γερμανοί χτύπησαν στις 6 Απριλίου του 1941. Η σύμπτυξη του ελληνικού στρατού στο αλβανικό μέτωπο ξεκίνησε στις 13 Απριλίου. Η συνθηκολόγηση υπογράφηκε στη Λάρισα στις 21 Απριλίου του 1941. Η τελετή ξανάγινε στη Θεσσαλονίκη, στις 24 του μήνα, έπειτα από απαίτηση του Μουσολίνι να παρίστανται και Ιταλοί στην παράδοση. Την ίδια μέρα, ο βασιλιάς και η κυβέρνηση αποχωρούσαν από την ελληνική πρωτεύουσα. Η απαγκίστρωση των Βρετανών πραγματοποιήθηκε αιματηρή από τις 21 ως τις 29 του μήνα, καθώς βυθίστηκαν 26 πλοία γεμάτα στρατιώτες. Τα πέντε από αυτά ήταν νοσοκομειακά. Οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθήνα στις 27 Απριλίου του 1941. Στον ναύσταθμο, το δράμα είχε ήδη πάρει τέλος.

Απρίλιο του 1941, ο ασυρματιστής του «Αβέρωφ» έγραφε στο ημερολόγιό του:

*«Έχουμε φτάσει στον όρμο για να καλύψουμε με τα πυροβόλα μας το αεροδρόμιο και τον ναύσταθμο. Σαν ασυρματιστής, δεν είχα μάχιμη θέση αλλά, όταν οι άλλοι πολεμούσαν, εγώ χωνόμουν κάτω από το γραφείο, παρέα με τον ασύρματο, μια και πια είχα αποκτήσει “τοίχο με θέα”. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά, στις 16 του μήνα, Μεγάλη Τετάρτη, ήρθε ένα μήνυμα που μόνο καλό δεν ήταν. Να βυθίσουμε το σκαρί μας, να μην πέσει στα χέρια του εχθρού. Να ‘ναι καλά ο (σημαιοφόρος) Ηλιομαρκάκης και ο ιερέας που ξεσήκωσαν το πλήρωμα να μη γίνει δεκτή η εντολή. Ο Ηλιομαρκάκης με διέταξε να στείλω μήνυμα στην αγγλική κορβέτα “*Salvia*” να μας βοηθήσει (να διαφύγουμε), μιας κι ήταν κοντά».*

Η εντολή να καταβυθισθεί ο «Αβέρωφ» ήρθε ως μοναδική λύση καθώς οι Γερμανοί είχαν ποντίσει μαγνητικές νάρκες στον διαυλο καθιστώντας ανέφικτη την έξοδο. Ορισμένοι όμως αξιωματικοί, ο ιερέας του πλοίου αρχιμανδρίτης Παπανικολόπουλος κι ένα μέρος του πληρώματος που ξεσήκωσε ο σημαιοφόρος Ηλιομαρκάκης, αρνήθηκαν να εκτελέσουν την διαταγή. Επέμεναν ότι ο «Αβέρωφ» μπορούσε να συνεχίσει τον πόλεμο.

Μεγάλη Πέμπτη, 17 Απριλίου, και ήμουν εκεί: Ο κυβερνήτης, πλοίαρχος Ι. Βλαχόπουλος, πετάχτηκε στο Γενικό Επιτελείο Ναυτικού να δει, τι γινόταν. Ήταν περίεργος άνθρωπος. Στον «Αβέρωφ» διατηρούν ακόμα τα σακιά με το «χώμα από την πατρίδα». Έφερνε ένα τέτοιο σακί κάθε φορά που ο «Αβέρωφ» ήταν να αποπλεύσει. Στον γυρισμό, το άδειαζε σ’ ένα μεγάλο κιβώτιο στ’ αμπάρι. Έφερνε καινούριο χώμα στο επόμενο ταξίδι. Σήμερα, μάλλον τα είχε χαμένα. Κι όσο έλειπε, ο «Αβέρωφ» έμελλε να γνωρίσει την πιο πρωτότυπη στα παγκόσμια χρονικά ανταρσία: Οι αντάρτες ήθελαν να πολεμήσουν!

Παρακολουθούσα τη «γενική συνέλευση» στο 1^ο υπόστρωμα. Το καρέ των αξιωματικών ξεχείλιζε κόσμο που έφτανε ως μπροστά στην ανοιχτή πόρτα του διαμερίσματος του ναυάρχου. Δεν πίστευα στα μάτια και τ’ αφτιά μου.

«Αυτό λέγεται ανταρσία», ούρλιαζε ο ύπαρχος.

«Εσείς κάνετε ανταρσία: Εναντίον της πατρίδος», φώναζε ο σημαιοφόρος Ηλιομαρκάκης.

«Λες προδότη τον ναύαρχο;», αντέτεινε ο ύπαρχος.

«Όχι. Εκείνος θέλει να μας σώσει. Εμείς διαλέγουμε να πεθάνουμε».

«Είναι αυτοκτονία να βγείτε. Θα πέσετε στις νάρκες».

«Έτσι, θα βυθιστούμε και θα έχει εκτελεστεί η εντολή του ναυάρχου», μπήκε στη μέση ο ιερέας.

«Αν βγείτε, οι Γερμανοί θα σας αιχμαλωτίσουν».

«Κανένας δεν αιχμαλωτίζει τον “Αβέρωφ”. Μας προστατεύει ο Κουντουριώτης», απάντησε σταθερά ο πλωτάρχης Δαμηλάτης.

«Και ο Ύψιστος», συμπλήρωσε ο ιερέας.

Οι ζητωκραυγές έπεισαν τον ύπαρχο ότι ματαιοπονούσε. «Ο απόπλους είναι καθαρή αυτοκτονία», μουρμούρισε. Πήρε μαζί του υπαξιωματικούς και ναύτες που δεν ήθελαν να παραμείνουν κι αποβιβάστηκε. Στο 1^ο υπόστρωμα, ο ενθουσιασμός περίσσευε.

«Σήμα από το “Salvia”», ανέφερε ο ασυρματιστής.

Του Ηλιομαρκάκη γελούσαν και τα μουστάκια, καθώς το διάβασε φωναχτά:

«Δίαυλος, επί του παρόντος, ελεύθερος από νάρκες».

Χειροκροτήματα και ζητωκραυγές κάλυψαν τα λόγια του. Χύθηκαν στις θέσεις τους περιμένοντας το σκοτάδι. Άναστρη νύχτα ήχησε ο σαλπικτής αναχώρηση. Μέσα σε καπνούς και τις ανταύγειες των βομβών, με πλήρη συσκότιση, ο σκούρος όγκος του θωρηκτού «Γ. Αβέρωφ», κινιόταν πάλι προς τη δόξα. Ο σαλπικτής εξακολουθούσε να σαλπίζει:

«Εις τάξιν απάρσεως».

Ο ασυρματιστής δούλευε υπερωρίες. Το ένα μετά το άλλο κατέφθαναν τα σήματα από τη στεριά να σταματήσουμε. Ο Ηλιομαρκάκης τα διάβαζε και τα έδινε για αρχειοθέτηση. Στη γέφυρα, ο κυβερνήτης της ανάγκης, πλωτάρχης πυροβολικού Παναγιώτης Δαμηλάτης, είχε ζητήσει να τον ενοχλήσουν μόνο αν κάποιο σήμα ήταν διαφορετικό. Ναύσταθμος, Πέραμα, Ψυτάλλεια έμειναν πίσω. Ανοιχτήκαμε στο πέλαγος. Πρέπει να είμαστε κοντά στις Φλέβες, όταν σημειώθηκε αναταραχή μες στο σκοτάδι. Ανέβηκα να δω.

«Μηχανές κράτει».

Μια βενζινάκατος μας πλησίαζε. Ο πλωτάρχης Δαμηλάτης άφησε τη γέφυρα και κατέβηκε στο κατάστρωμα. Η ματιά του έδειχνε αδιόρατη ανησυχία αλλά οι κινήσεις του ήταν σταθερές και αποφασιστικές. Ο Βλαχόπουλος! Ναι. Ο πλοίαρχος Βλαχόπουλος ερχόταν να διεκδικήσει το πλοίο του. Ο πλωτάρχης Δαμηλάτης στάθηκε προσοχή μπροστά του. Τον χαιρέτησε με σεβασμό. Και του παρέδωσε το ξίφος του απολογούμενος:

«Έπραξα το καθήκον μου, όπως η συνειδησή μου το επέβαλλε».

Ο Βλαχόπουλος γέλασε:

«Κράτα το. Έφερα καινούριο χώμα από την πατρίδα. Κατεύθυνσις Σούδα».

Πανζουρλισμός. Ζητωκραυγές στο σκοτάδι από αλαλάζοντες αντάρτες, νόμιμους πια. Πρωί Μεγάλης Παρασκευής πιάσαμε Σούδα.

«Ένα λιμάνι χωρίς λιμάνι», έγραφε ο ασυρματιστής.

Ήταν κι άλλα πλοία εκεί.

Μεγάλο Σάββατο, 19 Απριλίου του 1941, μια τεράστια νηοπομπή ξεκίνησε από τη Σούδα. Ο αγέρωχος «Αβέρωφ» προστάτευε τη μια πλευρά της, το αγγλικό καταδρομικό «Carlisle» την άλλη. Η καταγραφή στο ημερολόγιο γέφυρας αναφέρει:

«Δεχόμεθα συνεχείς επιθέσεις βομβαρδιστικών αεροσκαφών και τορπιλοπλάνων τας οποίας αποκρούομεν δια των πυροβόλων μας ».

Κυριακή του Πάσχα, 20 Απριλίου του 1941, φτάσαμε σώοι στην Αλεξάνδρεια. Ως την Πρωτομαγιά, είχαν μαζευτεί εκεί 17 ελληνικά πλοία: 210 αξιωματικοί, 2.944 ναύτες.

Τα αρχαία τορπιλοβόλα «Σφενδόνη», «Νίκη» και «Ασπίς» ανέλαβαν να περιπολούν στην Αλεξάνδρεια. Είχαν ναυπηγηθεί το 1906 και δεν άντεχαν για κάτι παραπάνω. Ο νεανίας «Αβέρωφ», του 1910, ανέλαβε πολεμική δράση. Ήταν 16 Μαΐου, όταν πιάσαμε Πορτ Σάιντ. Είπα να κατέβω. Θα τον αντάμωνα ξανά στον Πόρο.

Το θωρηκτό βρέθηκε στη Βομβάη των αγγλικών Ινδιών. Επισκευάστηκε κι ανέλαβε συνοδός νηοπομπών. Όταν, στις 7 Δεκεμβρίου του 1941, οι Γιαπωνέζοι βομβάρδισαν το Περλ Χάρμπορ και μπήκαν στον πόλεμο, ο «Αβέρωφ» επέστρεψε στη Βομβάη για να ενισχύσει την αντιαεροπορική της άμυνα. Μέσα σε λίγους μήνες, είχε διανύσει 8.850 επικίνδυνα μίλια. Στα 1942, μετακόμισε στο Πορτ Σάιντ κι εντάχθηκε στην εκεί αντιαεροπορική άμυνα. Το 1944, κίνησε πάλι για την Ελλάδα.

Γράφει ο αντιναύαρχος ε.α. Αριστείδης Γιαννόπουλος:

«Το φθινοπωρινό απομεσήμερο της 16^{ης} Οκτωβρίου του 1944 ένας μεγάλος αριθμός κάθε είδους πλοίων, σχίζει τα σκοτεινιασμένα από την ψιλή βροχή που πέφτει συνέχεια ήρεμα νερά του Σαρωνικού. Οι σημαίες που ανεμίζουν στις πρύμνες κάνουν τα νερά της Σαλαμίνας να ριγούν. Είναι πλοία του Ελληνικού Στόλου, μαζί με πολλά Αγγλικά πολεμικά, που πλέουν προς στο Φάληρο και τον Πειραιά. Θα αποβιβάσουν σε λίγες ώρες στρατό και παντός είδους εφόδια, για πρώτη φορά μετά από τέσσερα σχεδόν χρόνια σκλαβιάς της πατρίδας. Οι Γερμανοί έχουν εγκαταλείψει τον Ιερό Βράχο της Ακρόπολης μόλις πρίν από λίγες ώρες. Πλέουν πολύ αργά. Μπροστά τα ναρκαλιευτικά, ακολουθούν τα αποβατικά με στρατό, και πολλά φορτηγά και πετρελαιοφόρα. Γύρω τους και μπροστά τους τα προστατεύουν τα αντιτορπιλικά και κάθε είδους συνοδά. Ακολουθούν δύο Αγγλικά καταδρομικά».

Ο «Αβέρωφ» έφτασε στην ώρα του στον Πόρο. Χώθηκα μέσα κρυφά. Η φαλάκρα του πατέρα μου αστραποβολούσε, πλάι στον Γεώργιο Παπανδρέου. Ξανακοίταζαν τον λόγο που ο πρωθυπουργός θα εκφωνούσε στην Αθήνα. Ο «Αβέρωφ» απέπλευσε σημαιοστολισμένος. 17 Οκτωβρίου του 1944, ο πρωθυπουργός και η κυβέρνησή του αποβιβάζονταν από το θρυλικό θωρηκτό, στο Φάληρο, κι ανέβαιναν στην Αθήνα. Τα ζωτικά προβλήματα έμοιαζαν μακρινά εκείνη την ώρα. Ο «Αβέρωφ» είχε μια ακόμα αποστολή να επιτελέσει. Θριαμβική. Σαν χρέος από τα παλιά. Στα 1912 – 13, δεν του επιτρεπόταν να πλησιάσει τα «ιταλικά» Δωδεκάνησα. Τώρα, μπορούσε να πάει να τα πάρει. Ήταν εκεί στην τελετή της ενσωμάτωσης. Είχε πια κάθε δικαίωμα να αποσυρθεί.

(Γεώραμα, 2002) (τελευταία επεξεργασία, 2.2.2009)